

BUITENKANS

MAGAZINE OVER HET PLATTELAND
VANDAAG EN MORGEN

EEN UITGAVE VAN DE
VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ
JAARGANG 4 | NUMMER 2 | DECEMBER 2015

**INWONERS WERKEN MEE AAN
DORPSKERNVERNIEUWING**

**NIEUW MESTACTIEPLAN FOCUST
OP PROBLEEMGEBIEDEN**

**OUDE STORTPLAATS
KRIJGT TOEKOMST ALS
LANDBOUWGROND**

**DRONES BIEDEN
LANDBOUWERS NIEUWE
KANSEN**

**HET PLATTELAND
IN ACTIE VOOR
HET KLIMAAT**

Samen voor het klimaat

Slaagt de internationale gemeenschap erin om ambitieuze doelen te formuleren die de opwarming van de aarde kunnen beperken tot maximaal twee graden? Dat was de inzet van de klimaattop in Parijs.

De elementen aarde, water, lucht en vuur bepalen ons leven op deze planeet. Soms stel ik me die elementen voor als nukkige schikgodinnen die hun toorn over ons uitstrooien in de vorm van overstromingen, superstormen, hittegolven en andere ongemakken. We hebben het een beetje te bruin gebakken voor deze dames die geen grenzen kennen. Geen enkele familie, geen enkele organisatie, geen enkel land of werelddeel kan op eigen houtje het tij keren. Alleen als we op wereldschaal samenwerken, over de grenzen heen van stad en platteland, van regio's, provincies, staten en continenten kunnen we de schade beperken. Een betere wereld begint nog altijd bij onszelf... Laat je dus vooral niet weerhouden om van je gemeente of je regio een duurzaam stukje platteland te maken, zodat je de schikgodinnen recht in de ogen kunt kijken. In deze Buitenkans vind je alvast enkele inspirerende voorbeelden.

En verder kom je natuurlijk naar het congres 'Open ruimte, open blik' op 17 en 18 maart in Brussel (zie p. 28). Het zal er bruisen van slimme ideeën om de open ruimte in Vlaanderen haar verdiende plek te geven. Ik wens je vruchtbare aarde, helder water, schone lucht en louterend vuur voor 2016!

Karolien Bracke
Hoofdredacteur

COLOFON

BUITENKANS is een magazine over het Vlaamse platteland (sbeleid) uitgegeven door de Vlaamse Landmaatschappij | **Verantwoordelijke uitgever:** Toon Denys, gedelegeerd bestuurder | **Hoofdredactie:** Karolien Bracke | **Redactie, concept en lay-out:** Pantarein | **Druk:** Artoos Communicatie | **Redactieadres:** Gulden Vlieslaan 72, 1060 Brussel, tel. 02 543 72 00, buitenkans@vlm.be De meningen die derden in dit magazine vertolken, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de VLM. | **Copyright beelden:** p. 4-5 Dieter Coeembier, p. 6-7-8-9: Bart Lasuy & VLM, p. 10-11-12-13: Shutterstock, p. 14-15-16: Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM), p. 17-18-19: Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO), p. 20-21: VLM & Shutterstock, p. 22-23-24-25: stad Sint-Niklaas & Shutterstock, p. 26-27: Natuurlandpunt, p. 28: Vereniging voor Ruimte-lijke Planning (VRP)

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

COVERFOTO

Willen we de klimaatverandering een halt toeroepen, dan moeten we dat mondiale probleem ook lokaal aanpakken. Buitenkans zocht vijf inspirerende voorbeelden op het platteland. **p. 22**

WATERKWALITEIT MAP5 focust op probleemgebieden

Afgelopen zomer werd het vijfde Mestactieplan goedgekeurd. Dat steunt op drie belangrijke pijlers: extra focus op probleemgebieden, meer controles op het terrein en meer verantwoordelijkheid voor landbouwers. **p. 10**

Wil je BUITENKANS ook digitaal ontvangen of wil je BUITENKANS enkel nog in je mailbox? Stuur een mailtje naar buitenkans@vlm.be.

MAATSCHAPPIJ Dorpskernvernieuwing in de Westhoek

In de Westhoek zijn de afgelopen jaren verschillende dorpskernen vernieuwd. De betrokkenheid van de inwoners speelt een grote rol in het welslagen van zo'n vernieuwingsproject. **p. 6**

BODEMSANERING Oude stortplaats wordt landbouwgrond

Het West-Vlaamse Zuienkerke herbergde in de jaren '60 een stortplaats voor huishoudelijk afval. De afgelopen maanden saneerde de OVAM het terrein, zodat het straks bruikbaar is als weidegrond. **p. 14**

INNOVATIE Drones bieden landbouwers nieuwe kansen

De nieuwe Belgische wetgeving voor drones legt gebruikers strenge beperkingen op. Toch kunnen de onbemande vliegtuigjes nuttig zijn. VITO onderzoekt hoe drones kunnen helpen om landbouwmiddelen efficiënter in te zetten. **p. 17**

In beeld

Akkervogels én landbouwers pikken een graantje mee **p. 4**

Platteland 2.0

Korte berichten over het wereldwijde platteland in Vlaanderen **p. 20**

Gelanceerd

Vogeltellingen helpen natuurbeheerders vooruit **p. 26**

Achterklap

VLM ondersteunt eerste Openruimtecongres **p. 28**

Lees BUITENKANS online via www.vlm.be!

AKKERVOGELS ÉN LANDBOUWERS PIKKEN EEN GRAANTJE MEE

Sinds de start van de beheerovereenkomsten voor akkervogels engageerden al 333 Vlaamse landbouwers zich om op hun grond wintervoedsel te telen. Die inspanning komt de vogels wel degelijk ten goede, zo blijkt uit onderzoek van het INBO.

BirdLife International signaleerde dat sinds 1980 in Europa 24 soorten akkervogels, zoals patrijs, geelgors en veldleeuwerik, met 30 procent achteruit zijn gegaan. Daar wil de VLM met de beheerovereenkomst voor akkervogels iets aan doen. Om akkervogels in de winter van voedsel te voorzien, zaaien de landbouwers in het voorjaar een zaadleverend gewas zoals haver, tarwe of boekweit. Dat laten ze een hele winter staan. De landbouwers doen dit vijf opeenvolgende jaren. In ruil krijgen ze een marktconforme vergoeding.

Bedrijfsplanner **Dieter Coelembier** van de VLM: "Winterakkers zijn broodnodig voor het voortbestaan van akkervogels. Vroeger werd tijdens het oogsten nogal wat graan gemorst, maar met de sterk geëvolueerde oogstmethode is dat steeds minder het geval. Bovendien worden graanstoppels, waar vogels vroeger de hele winter voedsel vonden, nu veel sneller ingezaaid met een groenbemester."

Beheerovereenkomsten concentreren

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) onderzoekt of de beheerovereenkomsten voor akker- en weidevogels effectief tot grotere vogelpopulaties leiden. **Karolien Michiel** van de VLM: "Het INBO onderzocht in 2010, 2012 en 2013 in een aantal geselecteerde landbouwgebieden in Vlaanderen welke impact de beheerovereenkomsten hebben op het aantal en de soorten broedvogels. Wat blijkt? Hoe groter de gebundelde oppervlakte waar landbouwers maatregelen treffen, hoe meer broedvogels en hoe groter de soortendiversiteit. Daarom is het belangrijk om met de beheerovereenkomsten zoveel mogelijk gebiedsgericht te werken. De volgende monitoring is gepland in 2016 en 2018."

Lees meer op de website van het INBO:
www.inbo.be/nl/pers/aantoonbaar-effect-op-biodiversiteit-van-beheerovereenkomsten-landbouw

< Een zwerm ringmussen vliegt op uit een akker met Japanse haver in Alveringem. De planten blijven de hele winter staan en elke dag komen tal van vogels zich aan de graankorrels tegoed doen: ringmussen, maar ook geelgorzen, groenlingen, vinken, patrijzen, grauwe gorzen en veldleeuweriken.

BETROKKENHEID INWONERS VERHOOGT WELSLAGEN VAN DORPSKERNVERNIEUWING IN DE WESTHOEK

In de Westhoek zijn de jongste jaren verschillende dorpskernen vernieuwd. Of die investering ook een sociale impact heeft, is moeilijk meetbaar, erkent Bern Paret, regiocoördinator Westhoek bij de provincie West-Vlaanderen. Omgekeerd lijkt participatie wel de sleutel tot een succesvolle dorpskernvernieuwing.

De Westhoek, de groene driehoek tegen de Franse grens, strekt zich uit van Middelkerke over Diksmuide tot voorbij Ieper. De hele regio telt zo'n 217.000 inwoners. Dat is minder dan de stad Gent. "Midden de jaren '90 werd vastgesteld dat de dorpen in de Westhoek achteruitgingen", zegt Bern Paret. "Die evolutie deed zich ook elders voor. Maar hier had je een groter aandeel van echt kleine dorpen, met heel weinig inwoners. Dat tij wilden we keren."

Wekelijkse markt

In 1996 en 1997 liet de provincie West-Vlaanderen met Europese middelen een onderzoek uitvoeren naar de leefbaarheid van 59 dorpen in de Westhoek. Het onderzoek onderscheidde stagnerende en dynamische dorpen. De eerste categorie, vooral kleine en oude kernen, kampte met een onaantrekkelijk woonbestand, veel leegstand en ontvolking. Sommige waren 'kleine plattelandskernen', zoals Beveren en Hoogstade. Andere waren 'oude centra', zoals Roesbrugge en Watou: grote dorpen die mettertijd functies zoals winkels en de wekelijkse markt hadden zien verdwijnen.

Ook de dynamische dorpen zagen hun inwonersaantal en voorzieningen afnemen, maar ze waren wel aantrekkelijk, zoals Beauvoorde en Lo. Of ze hadden mogelijkheden op het vlak van woonuitbreiding en mobiliteit, doordat ze dicht bij een snelweg of een grotere stad lagen. "Mettertijd zijn we vooral op de stagnerende dorpen gaan werken", vertelt Bern Paret. "Daar hebben we wat de leefbaarheid betreft al veel vooruitgang geboekt."

Bewoners denken mee

Leefbaarheid is een subjectief gegeven: het gaat over hoe mensen hun dorp, hun omgeving ervaren. Daarom koos de provincie bij de herinrichting van dorpskernen niet voor snelle oplossingen door zomaar een laag asfalt te leggen, maar probeerde ze de bewoners actief bij de herinrichting van hun dorp te betrekken. Bern Paret: "We wilden mensen vooral

VERNIEUWING MET EEN HART IN RENINGE

Voor de dorpskernvernieuwing van Reninge, die in 2014 werd afgerond, dachten de inwoners mee na over de herinrichting. Veel aandacht ging naar voorzieningen voor ouderen.

De dorpskernvernieuwing van Reninge werd gerealiseerd via een ruilverkaveling. Inwoners konden hun ideeën over de herinrichting delen op bewonersvergaderingen en via een lokale stuurgroep. Projectleider **Johan Vulsteke** van de VLM: "De dorpskern van Reninge kreeg een nieuwe, gescheiden riolering en de verkeersveiligheid werd verbeterd. Omdat in het dorp een woon- en zorgcentrum ligt, hebben we extra aandacht besteed aan comfortabele voetpaden voor ouderen en rolstoelgebruikers. Een wandelcircuit loopt vanuit het rusthuis in en rond de dorpskern tot aan de rand van de broeken (*de laaggelegen weiden langs de IJzer, nvd*). Alle voetpaden en oversteekplaatsen zijn rolstoel-vriendelijk. Wie niet goed te been is, kan zo toch een boodschap doen of een frisse neus halen. Het beleid probeert ouderen zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Die doelstelling willen we helpen realiseren."

Meer groen

De vernieuwing van het dorpsplein werd afgewerkt met een groot kunstwerk en een lindeboom. Op het kerkhof kwamen meer beplantingen en de zijmuur werd vernieuwd en verlaagd, zodat het groen vanop het dorpsplein zichtbaar is. **Lena Merlevede**, eerste schepen van Lo-Reninge: "De inwoners zijn tevreden met de herinrichting. Alleen de kasseien zorgen af en toe voor frustratie. De dorpskernvernieuwing heeft ook private eigenaars gemotiveerd om hun huizen op te knappen. Onder meer in de Zwartestraat werden woningen gerenoveerd. Dat heeft een gunstig effect op de uitstraling van het dorp. We merken dat huizen die te koop staan vooral door jonge mensen worden gekocht. Dat betekent toch dat Reninge er aantrekkelijk uitziet."

We wilden mensen doen nadenken over waar ze met hun dorp naartoe willen

Bern Paret

aan het denken zetten over waar zij met hun dorp naartoe wilden. Voor onze eerste projecten trokken we met een afgewerkt plan naar de inwoners. Tegenwoordig peilen we al in een vroeg stadium met voorlopige schetsen naar wat er leeft. Van bij het begin kozen we ook voor begeleiding door studie bureaus die buiten de klassieke paden durfden te treden: bureaus die in teams werken, landschapsarchitecten aantrekken, de gemeenten naar een toetsingsmoment bij de bevolking vragen ... De lokale besturen gingen mee in die verandering."

Om het hele proces te begeleiden, installeerde de provincie West-Vlaanderen in 2001 een 'kwaliteitskamer' met experts: architecten, ontwerpers, landschapsarchitecten ... Kandidaat-promotoren waren verplicht hun dossier voor te leggen aan de kwaliteitskamer om in aanmerking te komen voor provinciale en Europese steun.

Inwonersaantal stijgt

Twintig jaar na het eerste onderzoek en tal van participatietrajecten verder is de Westhoek heel wat fraaie dorpskernen rijker: Lo, Lampernisse, Stuivekenskerke, Vladslo, Zandvoorde, Nieuwkapelle, Lo-Reninge, Fintele ... Via ruilverkavelingen en het landinrichtingsproject De Westhoek droeg de VLM enthousiast bij aan de make-over van die dorpen. Maar heeft de dorpskernvernieuwing ook een sociale impact? "Dat inschatten is het moeilijkste", geeft Bern Paret toe. "Er spelen veel factoren mee. Als de overheid in het publieke domein investeert, zie je wel dat de private inspanningen volgen: een café gaat opnieuw open,

een restaurant opent weer de deuren, woningen worden opgefrist ..."

Om de impact van dorpskernvernieuwingen enigszins in kaart te brengen, analyseert de provincie elk jaar een hele reeks data die betrekking hebben op de leefbaarheid. Het gaat bijvoorbeeld over het aantal huishoudens in een dorp, de woonkwaliteit, ... "Een van onze knipperlichten is een daling van het aantal inwoners en het aantal huishoudens", zegt Bern Paret. "Maar een echte leefbaarheidsindicator bepalen, is voorlopig niet mogelijk. Daarom hebben we onlangs een (dorps)kernonderzoek laten uitvoeren."

Minder voorzieningen

Het rapport is nog niet helemaal afgerond, maar de onderzoekers kunnen al bepaalde trends onderscheiden. In grote lijnen: in de meeste dorpskernen groeit het inwonersaantal, maar de voorzieningen nemen af. Bern Paret: "Van de 267 West-Vlaamse dorpskernen werd twee derde geselecteerd door het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan: daar kunnen nog extra woningen of bedrijven komen. De niet-geselecteerde dorpskernen moeten het doen met de wooncapaciteit die al juridisch voorhanden is, bijvoorbeeld volgens het gewestplan."

"In het merendeel van de kernen groeit het inwonersaantal. De niet-geselecteerde kernen hebben gemiddeld een iets jongere bevolking. Globaal gezien neemt het aantal huishoudens toe, net als het aantal ouderen. Wat de voorzieningen betreft, is er overall een daling. In de niet-geselecteerde kernen is die daling minder sterk, wellicht omdat er al weinig voorzieningen waren. De niet-geselecteerde kernen bieden wel meer voorzieningen die ontmoetingen stimuleren, zoals speelpleinen, ontmoetingszalen ... Omdat we naast de cijfers ook subjectieve informatie willen over hoe bewoners hun dorp beleven, gaan we in een volgende fase in de dorpen met sleutelfiguren praten."

GROEN IMAGO GEEFT NIEUWKAPELLE EEN BOOST

Enkele jaren geleden was Nieuwkapelle in de Westhoek nog een grauwe plek waar het bewonersaantal terugliep. Een dorpskernvernieuwing en de komst van twee windmolens gaven het dorp een nieuwe impuls.

Het dorpje Nieuwkapelle (Diksmuide) ziet er vandaag helemaal anders uit dan tien jaar geleden. Sinds enkele jaren exploiteert de coöperatieve BeauVent er twee windmolens. Die voorzien 1.150 gezinnen in de streek van groene stroom. In 2009 werd ook een dorpskernvernieuwing afgerond. Dat de dorpsbewoners de nieuwe, groene identiteit van hun dorp wel kunnen smaken, blijkt uit de bevolkingsaanpak: in 2003 telde Nieuwkapelle nog 411 inwoners, in 2014 waren dat er al 474. "De dorpskernvernieuwing heeft particulieren

er ongetwijfeld toe aangezet om voor Nieuwkapelle te kiezen", zegt gemeenteraadslid en voormalig schepen van Diksmuide **Eric De Keyser**. "Daarnaast hebben sociale bouwmaatschappijen er enkele woonprojecten gerealiseerd." Ook de coöperatieve BeauVent heeft plannen om passiefwoningen te bouwen op de plek waar vroeger het dorpscafé was.

Kiezen voor het centrum

Toch plaatst Eric De Keyser een kanttekening bij de succesvolle vernieuwing. "We zien steeds vaker dat jonggepen-

oneerden hun huis in een dorp inruilen voor een appartement in Diksmuide. Ook wie een sociale huurwoning aanvraagt, kiest meestal voor het centrum. Daar is nu eenmaal meer te beleven. Mooi ingerichte woondorpen zullen altijd in trek blijven bij mensen die de rust van een dorp verkiezen. Maar als we een integraal beleid willen voeren en kinderen, volwassenen en ouderen veel kansen willen geven, kiezen we toch beter voor huisvesting in de grotere centra. Daar zijn nu eenmaal meer voorzieningen beschikbaar."

NIEUW MESTACTIEPLAN FOCUST NOG MEER OP PROBLEEMGEBIEDEN

Afgelopen zomer werd een nieuw Mestdecreet goedgekeurd, samen met het vijfde Mestactieplan (MAP5). Door nog meer te focussen op probleemgebieden, landbouwers meer verantwoordelijkheid te geven en vaker op het terrein te controleren wil de Mestbank de Europese nitraatnorm definitief binnen handbereik krijgen.

De laatste vijftig jaar hebben heel wat Vlaamse landbouwers, onder impuls van het mestbeleid, werk gemaakt van een duurzamer mestbeheer. Toch voldoen de Vlaamse beken en rivieren nog altijd niet aan de Europese Nitraatrichtlijn. In de winter van 2014-2015 overschreed nog 21 procent van de MAP-meetpunten de Europese grenswaarde van 50 mg nitraat per liter water, terwijl dat volgens het vorige MAP maar 16 procent mocht zijn. Uiteindelijk haalden slechts zeven van de elf bekkens in Vlaanderen de doelstelling, onder meer die van de Demer, de Dender en de Brugse Polders. Intussen kijken we alweer tegen een nieuwe deadline aan: tegen 2018 mag nog slechts 5 procent van de MAP-meetpunten de norm overschrijden. Een haalbare kaart?

Doortastender

Kevin Grauwels van de dienst Mestbeleid: “De voorbije jaren hebben we mooie vooruitgang geboekt, maar toch zijn we nog niet waar we moeten komen. De trend is weliswaar dalend, maar de afname is niet sterk genoeg om de waterkwaliteitsdoelstelling voor 2018 te halen zonder bijkomende maatregelen. Europa heeft Vlaanderen aangespoord om de bescherming van het oppervlaken en grondwater nog doortastender aan te pakken. Het was dan ook nodig om het mestbeleid bij te sturen en nog te verscherpen.”

Om de doelen van de Nitraatrichtlijn te realiseren gooit het vijfde Mestactieplan

HARDNEKKIG FOSFAAT

Nog moeilijker aan te pakken dan de nitraatverontreiniging is de concentratie fosfaten in de Vlaamse waterlopen. In 2014-2015 werd de drempelwaarde in 72 procent van de meetpunten overschreden.

Fosfaat kan vele jaren in de bodem blijven. Ondanks de maatregelen van het mestbeleid daalt het fosfaatgehalte in het water daardoor veel minder snel dan het nitraatgehalte. De huidige inspanningen worden pas zichtbaar over 20 of zelfs 30 jaar, stellen wetenschappers.

Om de bemesting in evenwicht te brengen met de hoeveelheid fosfaat in de bodem, verdeelt MAP5 landbouwbodems in vier categorieën: bodems met lage beschikbaarheid van fosfaat (klasse I), bodems in de streefzone (klasse II), bodems met matige beschikbaarheid (klasse III) en bodems met hoge beschikbaarheid (klasse IV). Naargelang de klassering van hun percelen mogen landbouwers meer of minder bemesten. De landbouwers laten zelf een bodemanalyse uitvoeren. Percelen waarvoor geen bodemanalyse beschikbaar is, worden vanaf 2017 beschouwd als klasse IV: daar wordt verdere bemesting beperkt.

het over een andere boeg. Focus is het sleutelwoord, legt afdelingshoofd van de Mestbank **Ria Gielis** uit. “Gebieden waar de nitraatconcentratie in het oppervlaktewater overschreden wordt, of waar we onvoldoende vooruitgang zien, duiden we aan als focusgebieden. De focusbedrijven in die gebieden – zij die voor 50 procent of meer in een focusgebied liggen – moeten bijkomende maatregelen nemen om nitraat- en fosfaatverontreiniging te voorkomen. Hun drempelwaarden voor nitraatresidu zijn strenger en de periode waarin ze geen meststoffen mogen toedienen is langer. Bovendien

moeten de landbouwers er ‘vanggewassen’ inzaaien, die veel nitraat opnemen.”

Bedrijfstotaal telt

“In totaal gaat het initieel om ongeveer 13.000 bedrijven in heel Vlaanderen. Maar we houden de vinger aan de pols: bedrijven buiten focusgebied kunnen, na de beoordeling van hun nitraatresidu, eveneens als focusbedrijf aangeduid worden. Omgekeerd kunnen focusbedrijven die ons aantonen dat hun bedrijfsvoering geen verhoogd risico op nitraatverliezen inhoudt, vrijgesteld worden van de bijkomende maatregelen.”

Nog nieuw in MAP5 is de bedrijfsbenadering: de evaluatie van het mestgebruik gebeurt voortaan op bedrijfsniveau en niet langer per perceel. Zo'n integrale beoordeling biedt heel wat voordelen, zegt Kevin Grauwels: "Landbouwers bepalen zelf welke meststoffen ze op welk perceel gebruiken, en in welke hoeveelheden. Als het totaal over het hele bedrijf maar klopt. Die benadering geeft de landbouwer meer ruimte om efficiënt te bemesten volgens de code van goede landbouwpraktijk. Tegelijk krijgt hij meer autonomie. De responsabilisering is een bewuste keuze van de Mestbank: alleen in partnerschap met de landbouwers kunnen we de doelstellingen halen. We blijven het resultaat van het bemestingsmanagement wel evalueren via metingen van het nitraatresidu. Op die manier werken we met een resultaatverbintenis waarbij de landbouwer zijn knowhow kan inzetten en verantwoordelijkheid kan nemen binnen een duidelijk wetgevend kader."

750 bedrijfscontroles per jaar

Om de nieuwe aanpak in goede banen te leiden, is ook een krachtdadige hand-

having nodig. De Mestbank zal daarbij haar administratieve controles geleidelijk vervangen door controles op het terrein en in de bedrijven. Dat is nodig om de 'achterpoortjes' in het oude systeem te sluiten, zegt Ria Gielis. "Vroeger gebeurden controles vooral aan de hand van de aangiftes van de landbouwers. Maar bedrijven kenden stilaan de marges en sommigen vulden hun aangifte zo in dat ze boetes vermeden. Op die manier ontsnapten bepaalde bedrijven in slecht scorende gebieden aan sancties, ten koste van landbouwers die het wél goed deden. Daarom gaan we nu controleren op het terrein, via bedrijfsdoorlichtingen en met metingen van het nitraatresidu. Om het systeem werkbaar te houden, gaan we in de focusgebieden meer controleren dan op plaatsen waar de waterkwaliteit wel al goed is."

"De overlast voor bedrijven die in orde zijn met hun bedrijfsvoering willen we zo beperkt mogelijk houden. Daarom zullen we werken met risicoanalyses. Elk jaar lichten we 750 bedrijven door op basis van een risicoanalyse. Als er alarmbellen

rinkelen, gaan we ter plaatse controleren. Zo'n controle kan tot sancties leiden als blijkt dat een bedrijf het ook in de praktijk slecht doet. Maar het merendeel van de boeren doet het goed. Met deze aanpak willen we onze aandacht concentreren op de echte overtreders."

Voorlichting en begeleiding

Om MAP5 te laten slagen rekent de Mestbank op een vlotte samenwerking met de sector van land- en tuinbouwers. Ria Gielis: "De gegevensuitwisseling moet zo correct en betrouwbaar mogelijk gebeuren. Het Mestbankloket zal daartoe nog worden verbeterd. Maar er ligt ook een grote verantwoordelijkheid bij de landbouwers en de bureaus die hen begeleiden. We denken aan het opstellen van een charter, waarin alle partijen zich engageren om hun verantwoordelijkheid te nemen."

De stakeholders zijn van bij het begin betrokken bij MAP5 en die lijn wil de Mestbank doortrekken. Kevin Grauwels: "MAP5 is tot stand gekomen in een constructief overleg met tal van landbouw- en milieuorganisaties. Het is cruciaal dat de landbouwers mee zijn in deze transitie. Ze kunnen advies inwinnen bij de Mestbank, maar voor begeleiding kunnen ze ook terecht bij de dienst Bedrijfsadvies van de VLM. Ook het Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding duurzame Bemesting (CVBB) zet zijn werking voort. Dat centrum organiseert en begeleidt ook waterkwaliteitsgroepen rond slechte MAP-meetpunten, waarbij landbouwers samen werken aan een betere waterkwaliteit."

Afgelopen zomer organiseerde de Mestbank infosessies over MAP5. Daarmee bereikte ze een aantal landbouwers, maar vooral ook intermediaire organisaties. Deze winter volgt een reeks infomomenten voor de landbouwers, zodat ze het nieuwe jaar goed voorbereid kunnen inzetten.

Meer info: www.vlm.be/nl/themas/Mestbank

IN EVOLUTIE: HET VLAAMSE MESTBELEID

- In 1991 werd de Europese Nitraatrichtlijn van kracht. De richtlijn legde onder meer een basis-kwaliteitsnorm voor grond- en oppervlaktewater vast. Net als andere lidstaten haalde Vlaanderen niet overal de norm. Een van de oorzaken was de mate waarin Vlaamse landbouwers dierlijke mest toedienden. Maatregelen drongen zich op.
- Het eerste Mestdecreet legde heel algemene bemestingsnormen op. Het had als doel mestoverschotten te vervoeren naar gebieden met mesttekorten. In 1995 bleek die aanpak niet voldoende. Het Mestdecreet werd gewijzigd en in 1996 werd het eerste Mestactieplan, MAP1, ingevoerd.
- Een nieuwe evaluatie in 1998 toonde aan dat de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater niet noemenswaardig verbeterde. Het Mestdecreet werd aangepast en MAP2 werd goedgekeurd in 1999. In het kader van de Nitraatrichtlijn bakende Vlaanderen kwetsbare wateren en kwetsbare zones af. Binnen die zones moesten actieprogramma's worden opgesteld om eutrofiëring tegen te gaan en mens en ecosysteem tegen nitraatverontreiniging te beschermen.
- In 2005 oordeelde het Europees Hof van Justitie dat Vlaanderen onvoldoende kwetsbare zones had afgebakend. De veroordeling leidde tot een volledig nieuw Mestdecreet, dat heel Vlaanderen afbakende als kwetsbaar gebied. Een nieuw mestactieplan drong zich op en MAP3 werd in 2007 van kracht. Onder sterk gecontroleerde voorwaarden werd een derogatie, een afwijking op de strenge bemestingsnorm, mogelijk gemaakt.
- In 2010 volgde een evaluatie en eiste Europa opnieuw maatregelen. Dat leidde in 2011 tot de opmaak van MAP4, dat scherpere normen introduceerde voor nitraat en fosfaat.
- Met het jongste Mestactieplan, MAP5, wil de Vlaamse Regering de Europese grenswaarde definitief binnen handbereik krijgen.

MEER WETEN OVER DE AANPAK VAN DE MESTPROBLEMATIEK?

Raadpleeg het Mestrapport 2015 via www.vlm.be/nl/themas/Mestbank/Achtergrond/Brochures-Mestbank/voortgangsrapporten

HOE WERKT HET MAP-MEETNET?

Mest is voor gewassen een belangrijke bron van nutriënten. Maar te veel nutriënten hebben een negatieve invloed op de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater. Om de impact van de mestproductie en het mestgebruik op de waterkwaliteit te meten, zette de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) in 1999 het MAP-meetnet voor oppervlaktewater op. Dat net meet zowel nitraat- als fosfaatwaarden in het water.

De 760 meetpunten moeten aan de volgende criteria voldoen:

- > Ze liggen in een stroomgebied dat agrarisch van karakter is.
- > Ze ondervinden geen invloed van industriële afvalwaterbronnen.
- > Ze ondervinden geen invloed van effluentlozingen van rioolwaterzuiveringsinstallaties.
- > De hoeveelheid stikstof afkomstig van huishoudelijk afvalwater is berekenbaar en heeft weinig invloed.

Het MAP-meetnet registreert maandelijkse metingen van het oppervlaktewater. Daarnaast gebeuren er ook metingen van het grondwater.

De West-Vlaamse gemeente Zuienkerke kampte jarenlang met ‘vergeten’ vervuiling. Tussen 1955 en 1967 lag er een stortplaats voor huishoudelijk afval, die nadien werd afgedekt. Landbouwers gebruikten het terrein als weidegrond, maar de historische bodemverontreiniging leidde tot gezondheidsrisico's. De afgelopen maanden saneerde de OVAM het terrein: “In de lente kunnen schapen en koeien er weer veilig grazen.”

OUDE STORTPLAATS KRIJGT NIEUWE TOEKOMST ALS LANDBOUWGROND

Vlaanderen heeft wereldwijd een goede reputatie voor zijn recyclage van afvalstoffen. Minder dan 2 procent van ons huishoudelijk afval komt vandaag nog terecht op één van de 28 vergunde stortplaatsen. Meer dan 70 procent wordt selectief ingezameld, hergebruikt en/of gerecycleerd. De rest wordt verbrand (met energierecuperatie) of gedroogd. Dat was vroeger wel even anders: Vlaanderen telt maar liefst 2.033 voormalige stortsites, goed voor een totale stortoppervlakte van bijna 90 vierkante kilometer. In een dichtbevolkte regio met veel vraag naar ruimte is het jammer om zulke terreinen links te laten liggen. Saneren is de boodschap.

Kleiputten

Vervuilde sites saneren, dat is een kolfje naar de hand van de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM). Een recent proefproject was de sanering van

de oude stortplaats in Zuienkerke. Daar werd tachtig jaar geleden klei gewonnen. De kleiputten werden nadien als stortplaats voor huishoudelijk afval gebruikt. Toen ze volledig gevuld waren, dekte men de putten af en groeide er gras over. “Jarenlang gebruikten landbouwers het terrein om vee te laten grazen”, vertelt projectverantwoordelijke **Katrien Van de Wiele** van de OVAM. “Maar uit een vooronderzoek van de OVAM bleek dat de bodem verontreinigd was met zware metalen. Dat zorgde voor een potentieel gezondheidsrisico voor grazend vee, en bij uitbreiding voor de mens. Een sanering drong zich op. Omdat het over een historische verontreiniging ging en de stortplaats destijds vergund was, nam de OVAM de kosten van die sanering op zich.”

Het oorspronkelijke saneringsproject bepaalde dat de bodem van de oude

stortplaats 30 centimeter diep zou worden afgegraven. Daarop zou dan een ‘leeflaag’ van 60 centimeter propere grond komen, zodat het terrein weer veilig en bruikbaar zou zijn. Maar omdat de site meer dan 6 hectare groot is, moest de OVAM erg veel propere grond aanvoeren.

Al snel vonden de onderzoekers een alternatief. “Tussen het opgegraven afval zat veel grond. Daarom besloten we alles te zeven”, zegt Katrien Van de Wiele. “De propere grond werd gescheiden van de vervuilende materialen en opnieuw gebruikt als aanvulgrond. De resterende vervuilde grond, het steenpuin en het afval van plastic en metaal werden apart opgeslagen.”

Afdekken

Een vervuild terrein 30 centimeter afgraven lijkt een efficiënte ingreep om het te saneren. Maar de vroegere

WAT IS HET ENHANCED LANDFILL MINING CONSORTIUM?

In 2008 werd in Vlaanderen een transdisciplinair onderzoek consortium opgericht dat mogelijke routes verkent om oud stortafval te recupereren en storten te integreren in een meer duurzame manier om met afval om te gaan. Die aanpak valt onder de noemer Enhanced Landfill Mining (ELM). Actoren met een brede verscheidenheid aan expertise maken deel uit van het consortium, zoals de OVAM, de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO), KU Leuven, Group Machiels, Universiteit Hasselt, HU Brussel, CleanTechPunt, de Limburgse Reconvertiemaatschappij (LRM) en de Bond Beter Leefmilieu.

“De bodem was verontreinigd met zware metalen: een risico voor de dieren die er graasden”

Katrien Van de Wiele

kleiputten op de stortplaats waren 9 meter diep. Een groot deel van het afval blijft dus in de grond zitten. Zorgt dat niet voor gezondheidsrisico's? “Het afval zit niet in elk deel van het terrein even diep”, weet Katrien Van de Wiele. “Op sommige plaatsen gaat het maar over een halve meter. Daar hebben we alles verwijderd. Ongeveer 40 procent van het terrein werd zo stortvrij gemaakt.” “Op andere plaatsen zit het afval tot 3 meter diep. Daar hebben we een deeltje afgegraven en de rest afgedekt met een waterdoorlatend geotextiel. Daar kwam dan 60 centimeter propere grond bovenop: genoeg om gezondheidsrisico's uit te sluiten. Ongeveer 30 procent van de site werd op die manier gesaneerd. Gevaar voor het grondwater is er niet: we hebben heel wat tests gedaan, maar er is nergens sprake van uitloging van chemische stoffen. Het gaat dan ook om een oude stortplaats van huishoudelijk afval. Industriel afval, dat vaak gevaarlijker is, ligt er niet.”

De vervuilde grond die na alle graafwerken overbleef, werd samengebracht op een 'proefveld'. Daar wil de OVAM testen of de verontreiniging op een andere manier kan worden aangepakt, bijvoorbeeld door fytoremediatie. Dat is het gebruik van planten voor het verwijderen, afbreken of vastleggen van schadelijke stoffen uit de bodem. Er wordt ook getest of hier gewassen kunnen groeien die niet bedoeld zijn voor consumptie maar als grondstof voor andere producten (van vlas wordt bijvoorbeeld linnen gemaakt) of als energiegewas.

Geen recyclage

Als partner van het Enhanced Landfill Mining Consortium werkt de OVAM mee aan een vernieuwende visie rond een duurzaam voorraadbeheer van stortplaatsen: enhanced landfill mining. Dat betekent zoveel als: gestort afval recyclen en zo opnieuw in de materialenkringloop brengen. Jammer genoeg bood Zuienkerke weinig mogelijkheden voor recyclage. “Het verzamelde

steenpuin konden we met een mobiele puinbreekinstallatie breken en gebruiken om een drainagelaag aan te leggen tussen het proefveld en de gesaneerde oppervlakte. Maar het handmatig sorteren van de andere materialen bleek duurder dan de opbrengst van een recyclage. Op een huishoudelijk stort vind je vooral glas, steenpuin en plastic: daar kunnen we weinig mee doen. We hebben een test gedaan met het uitzeven van plastic, omdat je van vermalen plasticdeeltjes brandstof kunt maken. Maar uiteindelijk bleef er na het zeven zo weinig plastic over dat de kosten hoger lagen dan de opbrengst.”

Nochtans is recyclage in veel gevallen wél rendabel: bijvoorbeeld op monostortplaatsen waar alleen metaal of steenpuin werd verzameld. “Maar in dit geval bleek de kosten-batenanalyse negatief”, zegt Katrien Van de Wiele. “Al is de balans van het volledige project natuurlijk wel positief: we hebben het volume van het afval gereduceerd en een grote oppervlakte teruggewonnen. Dat is ook veel waard.”

Toekomstplannen

Vandaag is de voormalige stortplaats in Zuienkerke opnieuw geschikt voor landbouwactiviteiten. “Alleen diep ploegen is op sommige plaatsen uitgesloten, omdat het geotextiel niet beschadigd mag worden”, zegt Katrien Van de Wiele. “Maar als weidegrond is het terrein ideaal. De eigenaar kan er straks probleemloos weer vee op laten grazen.”

De komende jaren wil de OVAM nog meer stortplaatsen op het platteland aanpakken. Dat kan, want op 16 oktober keurde de Vlaamse Regering de conceptnota 'Duurzaam Voorraadbeheer van Stortplaatsen' goed. Katrien Van de Wiele: “We plannen gesprekken met collega-overheden zoals de VLM en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Voor de volgende projecten streven we naar nog meer samenwerking en een integratie van onze beleidsdoelstellingen. Zo komen we makkelijker tot een succesvol landfill management.”

VITO VERZAMELT EXTRA DATA MET ONBEMANDE VLEEGTUIGJES

DRONES BIEDEN LANDBOUWERS NIEUWE KANSSEN

Tom Verstappen (hier met een eBee) is de vaste dronepiloot van VITO.

Drones doen op veel terreinen hun intrede, ook in de landbouw. De onbemande vliegtuigjes kunnen immers nuttige informatie leveren. Heeft een veld bemesting nodig? Zitten er ziektes in een boomgaard? Groeien de gewassen goed? De Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) experimenteert met drones om meer en betere data te verzamelen: "Met de informatie van een drone kan een landbouwer zijn middelen efficiënter inzetten."

DRONE OP MAAT VAN DE LANDBOUW

De bekendste drones, die we vaak in de media zien, zijn multicopters: kleine onbemande helikopters. Die zet VITO onder meer in voor het opsporen van bacterievuur in het project Snedebac. De onderzoeksinstelling beschikt ook over *fixed wing drones*, oftewel onbemande vliegtuigjes, zoals de eBee. Welke drone wordt ingezet, hangt af van het gewenste resultaat.

"Multicopters zijn ideaal om nieuwe technieken te testen, maar ze kunnen maximaal een halfuur in de lucht blijven", zegt Koen Meuleman. "De eBee-vliegtuigjes kunnen tot 45 minuten vliegen. Voor landbouwtoepassingen is dat belangrijk, want om economisch rendabel te zijn moet een drone per vlucht toch minstens één veld kunnen bedekken. De eBee is ook licht en compact: hij weegt 800 gram en meet 75 centimeter van vleugeltop tot vleugeltop."

Camera's

Een drone kan diverse uitrustingen dragen, meestal camera's. Gewone high-definitioncamera's, maar ook gespecialiseerde camera's die heel specifieke patronen opmerken. "Een drone kan andere onderzoeksmethodes niet vervangen, maar het is wel een nuttige aanvulling", meent Stephanie Delalieux. "Met de gespecialiseerde beelden die drones maken, krijgen we sneller juistere resultaten."

Met de juiste camera's kan een drone op korte tijd een landbouwareaal in kaart brengen

Koen Meuleman

VITO heeft de voorbije jaren heel wat kennis opgebouwd over precisielandbouw. De instelling is al meer dan tien jaar een belangrijke Europese speler in de ontwikkeling van compacte camera-systemen voor aardobservatie en op het vlak van hyperspectrale beeldverwerking. Camera's die meer kunnen zien dan het menselijke oog zijn onder meer geschikt om oppervlaktedefecten bij groenten en fruit op te sporen. Momenteel onderzoekt VITO of drones kunnen helpen om de gezondheid van landbouwgewassen op te volgen.

Economisch voordeel

Niet alleen leveren drones nieuwe info op, hun monitoring is snel en accuraat, zegt researcher **Koen Meuleman**. "Met de juiste camera's kan een drone op korte tijd en met een hoge nauwkeurigheid een groot landbouwareaal in kaart brengen: de kleur van de gewassen wordt geregistreerd, de grootte, de waterhuishouding ... Alle waarnemingen zijn objectief, in tegenstelling tot observaties door mensen. Een drone bezorgt de landbouwer informatie die hij nu niet heeft. Het is geen wondermiddel, maar wel een erg praktische tool die toelaat om mensen en middelen gericht in te zetten. Bovendien leveren drones een economisch voordeel op, want je hebt

minder mensen nodig om velden of boomgaarden te controleren."

Gedetailleerd

In twee concrete onderzoeksprojecten houdt VITO toepassingen met drones tegen het licht. Het project Snedebac focust op de detectie van bacterievuur in de perenteelt. Tegen bacterievuur bestaan nog geen bestrijdingsmiddelen: aangetaste takken moeten dus zo snel mogelijk weg. Ipot is een meer operationeel project dat via verschillende technieken opvolgt of aardappelplanten goed groeien. "Momenteel gebeurt veel monitoring nog handmatig", zegt onderzoekster **Stephanie Delalieux**. "In de perenteelt rijdt de landbouwer

met zijn tractor door de boomgaard en probeert infecties van bacterievuur op te sporen. Dat is erg arbeidsintensief, en de zwarte blaadjes zijn soms moeilijk te herkennen. Met drones proberen we de infecties zo nauwkeurig mogelijk in kaart te brengen. In Ipot verzamelen we op verschillende manieren gegevens over de groei van aardappelplanten: via handmatig onderzoek, satellietbeelden van VITO ... Die resultaten vergelijken we met de cameragegevens van een drone. Zo kunnen we de satellietbeelden valideren, want de beelden die een drone maakt zijn veel gedetailleerder dan die van onze satelliet."

Populair in Frankrijk

Drones winnen ook in de landbouwsector aan populariteit. In Frankrijk is precisielandbouw met drones al enkele jaren goed ingeburgerd. Een commercieel bedrijf vloog er vorig jaar nog met een drone over een landbouwareaal van honderdduizend hectare. Vijfduizend boeren kregen bemestingsadvies voor graan en koolzaad. De dronebeelden maken duidelijk waar gewassen al goed groeien en waar extra bemesting nodig is. Dat is beter voor de planten en voor het milieu, want het voorkomt overbemesting. Bovendien spaart de landbouwer tijd en geld uit.

De grootste bezwaren tegen het gebruik van drones zijn veiligheidsrisico's en potentiële inbreuken op de privacy. Die problemen stellen zich in de landbouw veel minder, omdat de drones niet over woonzones vliegen. Toch worden in de Belgische landbouw nog weinig onbemande vliegtuigjes ingezet. "Dat is het gevolg van de strakke regelgeving", zegt Koen Meuleman, die ook voorzitter is van de Belgische Vereniging voor Onbemande Luchtvaart.

Commerciële vluchten verboden

Momenteel zijn drones enkel toegelaten binnen onderzoeksprojecten. Commerciële vluchten zijn verboden. "In december verschijnt het KB 'Gebruik van op afstand bestuurd luchtvaartuigen in het Belgische luchtruim'. Maar dat biedt nog niet de verhoopte perspectieven om drones in de landbouw te kunnen inzetten", zegt Koen Meuleman. "Het KB bepaalt onder meer dat je niet met drones mag vliegen in en rond militaire gebieden en in de verre omgeving van grote steden en luchthavens. In het dichtbevolkte België is dat twee derde van het grondgebied. De maximale vlieghoogte wordt vastgelegd op 90 meter, terwijl je met toestellen voor landbouwmonitoring idealiter

100 à 150 meter hoog moet vliegen om rendabel te zijn. Anders heb je te veel vluchten nodig voor één areaal. De drone moet ook altijd binnen zichtbereik blijven. Wil je een afwijking van de normen, dan moet je telkens opnieuw een uitzondering aanvragen. We ijveren voor aanpassingen, maar het zal nog wel een tijdje duren voor drones in Vlaanderen hun volle potentieel kunnen realiseren."

In de fruitteelt gebeurt veel monitoring nog handmatig. Dat is duur en tijdrovend

Stephanie Delalieux

96 PROCENT

96 procent van de jongeren op het platteland wil daar liefst blijven wonen. Dat blijkt uit een enquête van de Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ).

De organisatie ondervroeg 619 plattelandsjongeren tussen 20 en 25 jaar en kwam tot opvallende conclusies. 95 procent wil zelf een woning kopen op het platteland en daar met zijn/haar gezin gaan wonen. De belangrijkste redenen daarvoor zijn de rust en de natuur, de aanwezigheid van familie en vrienden en de ruimte en privacy. Die bevindingen staan in schril contrast met de tendens om bewoning in compacte woonkernen te concentreren. "KLJ doet een warme oproep om te investeren in de leefbaarheid van het platteland, in overleg met de bewoners", stelt voorzitter Isaak Dieleman.

www.klj.be

BUURTPARK SCHANSBROEK bedient Genkenaars op hun wenken

De Genkse buurt Schansbroek krijgt er straks een gloednieuw buurtpark bij. De omwonenden mogen zelf beslissen hoe dat er zal uitzien.

De VLM en de stad Genk willen de buurtbewoners maximaal betrekken bij de inrichting van het buurtpark. Daarom werd afgelopen voorjaar een interactief project opgestart. Tijdens verschillende workshops konden de deelnemers hun verwachtingen en ideeën meegeven. Op basis van die input tekenden de landschapsarchitecten van de VLM en de stad Genk een ontwerp uit. Het verdwenen voetbalveld wordt straks heraangelegd, er komen volkstuinten bij, de historische Schans wordt hersteld en er komt ruimte om te wandelen, te spelen en te rusten. Wie dat wil, kan het ontwerp nu nog inkijken en opmerkingen geven. Begin 2016 wordt de bouwvergunning aangevraagd. Eind 2016 zouden de werkzaamheden moeten starten.

PRECISIELANDBOUW dringt antibioticagebruik bij varkens terug

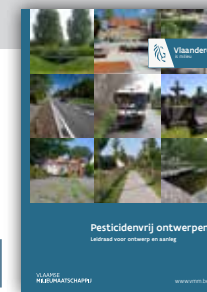
Behandel niet de hele stal, maar bekijk elk probleem varken per varken: dat is het uitgangspunt van het precisielandbouwproject PigWise.

Het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) doet sinds kort onderzoek naar precisielandbouw in de varkensteelt. Binnen het project PigWise wordt het gedrag van elk dier opgevolgd via sensoren die radiosignalen uitzenden, hightech camera's en gespecialiseerde software. Die spits-technologie brengt onder meer in kaart hoe vaak en hoeveel een varken eet en hoe actief het is. Dieren die afwijkend gedrag vertonen, worden sneller afgezonderd en gericht behandeld. Zo kan de landbouwer onder meer het antibioticagebruik in een stal drastisch verminderen: bij problemen worden enkel de zieke dieren behandeld. Dat is niet alleen goed voor ons leefmilieu en onze gezondheid, het is ook financieel interessant voor de landbouwer.

www.pigwise.eu

TERREINBEHEER ZONDER PESTICIDEN

Sinds 1 januari 2015 beheren alle openbare diensten en heel wat bedrijven hun terreinen zonder pesticiden. Maar hoe pak je dat aan? De nieuwe VMM-brochure 'Pesticidenvrij ontwerpen' legt het uit.

Plan je de aanleg van een terrein, of wil je bestaande terreinen zonder pesticiden beheren? Kleine ingrepen kunnen een groot verschil maken om ongewenste plantengroei te voorkomen. De leidraad 'Pesticidenvrij ontwerpen' geeft acht belangrijke vuistregels, zoals 'Verhard zo weinig mogelijk', 'Voorkom dat waterplasjes blijven staan', 'Verweef groene en verharde stukken' en 'Plant de juiste plant op de juiste plaats'. Voor elke vuistregel geeft de brochure een hele reeks tips en aanbevelingen. De leidraad illustreert met heel veel foto's welke de problemen én vooral wat de oplossingen zijn.

Download de brochure gratis op <https://www.vmm.be/publicaties/pesticidenvrij-ontwerpen>

BIES-ONDERWEG HELPT OUDEREN MOBIEL TE BLIJVEN

Bies-onderweg is een pilootproject dat de mobiliteit van oudere inwoners van Bilzen wil verbeteren. Deze maand worden de belangrijkste resultaten bekendgemaakt in een inspiratiebundel.

Mobiel zijn en blijven is essentieel voor een kwaliteitsvol leven. Het is ook een belangrijke voorwaarde tegen sociale uitsluiting op het platteland. Maar het aanbod aan openbaar vervoer is in landelijke gebieden vaak beperkt, en met de auto rijden kan voor kwetsbare, oudere mensen te duur of te moeilijk zijn. Daarom lanceerde Bilzen in 2014 het project Bies-onderweg.

Vrijwilligers

Bies-onderweg had als doel om verschillende sociale-taxisystemen, zoals de Minder Mobielen Centrale, uit te testen. Vrijwilligers werden ingeschakeld om

kwetsbare ouderen te informeren en te vervoeren, met hun eigen auto of met een gedeelde dienstauto van de stad. Ook het begeleiden van een oudere tijdens een rit met het openbaar vervoer of een wandel- of fietstocht behoorde tot de mogelijkheden. Het project liep van begin 2014 tot eind 2015. De belangrijkste conclusies en resultaten worden verzameld in een 'inspiratiebundel', die een leidraad kan zijn voor andere steden en gemeenten. Vanaf 2016 krijgt de vrijwilligerswerking van Bies-onderweg ook een intergenerationale toets dankzij de samenwerking met twee secundaire scholen.

Aandacht voor vrouwen in nieuwe LEADER-projecten

Op 22 mei keurde de Vlaamse Regering twaalf nieuwe plattelandsgebieden goed die in aanmerking komen voor het Europese LEADER-programma. LEADER verleent subsidies aan initiatieven die sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling op het platteland bevorderen.

In de programmaperiode 2007-2013 werden net geen 600 lokale projecten goedgekeurd. Voor de periode 2015-2020 lopen de aanvragen vlotjes binnen. Elk LEADER-gebied zet in op drie thema's uit een Vlaamse keuzelijst: leefbare dorpen, streekidentiteit, landbouw- en natuureducatie, armoedebestrijding en kwetsbaarheid... Vlaams minister van Landbouw Joke Schauvliege roept op om in de nieuwe aanvragen extra aandacht te hebben voor vrouwen op het platteland. Op de website van het Vlaams Ruraal Netwerk kun je opzoeken welke de LEADER-gebieden zijn en in welke gemeenten je een subsidie kunt aanvragen.

www.ruraalnetwerk.be

HET PLATTELAND DRAAGT EEN STEENTJE BIJ

5X LOKAAL IN ACTIE VOOR HET KLIMAAT

De klimaatconferentie in Parijs maakte het dubbel en dik duidelijk: willen we de klimaatverandering een halt toeroepen, dan moeten we dat mondiale probleem ook lokaal aanpakken. Compacte dorps- en stadskernen, lokale gemeenschappen die windmolens bouwen, houtkanten als bron voor hernieuwbare energie ... Ook op het platteland ondernemen burgers, landbouwers, lokale besturen en overheden actie om de klimaatopwarming te beperken en ons aan te passen aan de gevolgen van de klimaatverandering. Laat je inspireren!

1 SLIMME STEDEN EN DORPEN = MINDER CO₂

Steden en gemeenten die hun compacte stads- en dorpskernen op hernieuwbare energie laten draaien en vlot bereikbaar zijn met de fiets of het openbaar vervoer, pakken mee de klimaatopwarming aan.

Om de klimaatopwarming tegen te gaan, moeten we minder CO₂ uitstoten. Steden en gemeenten spelen daarin een cruciale rol. Met een doelgericht beleid kunnen ze hun inwoners aansporen om energiezuiniger te leven of de auto wat vaker te laten staan. Liefst de helft van de Vlaamse steden en gemeenten doet dat onder de paraplu van het Europese Covenant of Mayors. Daarmee engageren ze zich mee voor de Europese en regionale inspanningen om de CO₂-uitstoot te verminderen.

In 2014 trad ook Sint-Niklaas toe tot het Europese Burgemeestersconvenant. De stad beloofde om tegen 2020 minstens 20 procent minder CO₂ uit te stoten en tegen 2050 klimaatneutraal te worden. **Veerle Stuer**, afdelingschef van de

dienst Milieu van Sint-Niklaas: "Om die doelstelling te behalen hebben we een klimaatplan met 71 maatregelen uitgewerkt. Die acties zijn heel concreet: autodelen stimuleren, alle daken van woningen isoleren, een energiecoach voor de scholen ... Burgers, bedrijven en verenigingen voeren de maatregelen nu uit. Het stadsbestuur is de spoel om die dynamiek op gang te trappen en draaiende te houden."

De maatregelen om de klimaatopwarming tegen te gaan (mitigatie) of op te vangen (adaptatie) haken in op verschillende beleidsdomeinen: mobiliteit, ruimtelijke ordening, milieu ... **Veerle Stuer**: "Ons klimaatengagement kun je niet los zien van onze visie op mobiliteit en ruimtelijke ordening. Eerder dit jaar

keurde de gemeenteraad een nieuw mobiliteitsplan goed. Dat gaat uit van het 'lobbestadmodel': zeven invalswegen verbinden het buitengebied met het stadscentrum. Voor de fiets en het openbaar vervoer zijn die verkeersassen een snelle verbinding naar het centrum. Autobestuurders parkeren aan de rand van de stad, waar ze kunnen overstappen op openbaar vervoer of deelfietsen. Zo stimuleren we onze inwoners om zich duurzaam te verplaatsen." Het lobbestadmodel maakt de stad ook beter bestand tegen hitte en wateroverlast, doordat groen tot in de kern van de stad kan doordringen.

Lees meer op www.sintniklaas.be/klimaat en www.burgemeestersconvenant.eu

2 SAMEN WINDMOLENS BOUWEN

Wereldwijd domineren fossiele brandstoffen nog altijd ons energieverbruik. Maar die verbranding lokt wijzigingen in ons klimaat uit. Hernieuwbare energie kan een deel van de oplossing zijn, maar dan moet iedereen er de voordelen van inzien. Met haar project Oost-Vlaanderen Energielandschap laat de provincie burgers, bedrijven en lokale overheden rechtstreeks participeren in windprojecten en andere vormen van hernieuwbare energie.

300 windturbines in Oost-Vlaanderen tegen 2020: volgens een analyse van het windpotentieel is dat mogelijk. Genoeg om alle 600.000 Oost-Vlaamse gezinnen van groene stroom te voorzien. De provincie bakende eind 2014 een grote concentratiezone voor windmolens af: een gebied langs de E34 ter hoogte van Maldegem en Eeklo.

De voor- en nadelen van windenergie beter verdelen, daar moet het participatiemodel van de provincie Oost-Vlaanderen voor zorgen. **Moira Callens** van Oost-Vlaanderen Energielandschap: "De inplanting van een windturbine heeft in de eerste plaats een impact op de buurtbewoners. Zij moeten dus ook kunnen genieten van de voordelen. Daarom is minstens 20 procent van de windturbines in elk windpark voorbehouden voor rechtstreekse participatie.

Burgers, bedrijven of lokale gemeenschappen worden mede-eigenaars. Ze hebben inspraak en bepalen mee naar wie de stroom gaat, tegen welke prijs en wat er met de winst gebeurt."

De eigenaars dragen ook bij aan een lokaal omgevingsfonds. Dat financiert acties die de omgeving aantrekkelijker maken: een bos, een speeltuin of een vijver met wandelpad. De omwonenden beslissen mee over de acties.

Lees meer op www.energielandschap.be.

3 HAKHOUT VERWARMT SCHOLEN IN BOCHOLT

Onze voorouders wisten het al: het snoei-hout van houtkanten doet de bakoven stevig branden. In het Limburgse Bocholt grijpen de inwoners terug naar die hernieuwbare energiebron.

Energie halen uit houtkanten heeft veel voordelen: geen internationaal fluctuerende marktprijzen, geen verre transporten, meer werkgelegenheid in eigen streek én winst voor de biodiversiteit. Houtkanten brengen meer afwisseling in het landschap en bieden schuil- en nestgelegenheid voor tal van dieren.

In 2014 richtten het gemeentebestuur van Bocholt, basisschool De Driehoek, het Proef- en Vormingscentrum voor de Landbouw, Biotechnicum, Agro|Aanneming en Regionaal Landschap Lage Kempen de coöperatie 'Landschapsenergie' op. Met subsidies van de provincie Limburg en de Vlaamse overheid kochten ze een houtsnipperverbrandingsinstallatie en installeerden ze een warmtenet. Dat voorziet de scholencampus en het parochiehuus van warmte.

De brandstof zijn tonnen houtsnippers uit de buurt. De lokale landbouwers kappen de houtkanten in Bocholt tot net boven de grond. Het Regionaal Landschap Lage Kempen stelde een beheerplan voor de komende dertig jaar op. Het kaphout wordt versnipperd en voedt de verbrandingsinstallatie van de scholencampus.

Houtkanten groeien vrij snel terug: om de vijftien jaar zijn ze opnieuw klaar om te oogsten. Het gaat dus om hernieuwbare, lokale energie. Om de schoolgebouwen te verwarmen is elke winter zo'n 190 ton lokale houtsnippers nodig. Die hoeveelheid wordt jaarlijks geoogst uit ongeveer 4 kilometer houtkanten.

Lees meer op www.twecom.eu

5 VLAAMSE RAND GAAT HITTE IN BRUSSEL TEGEN

In het centrum van een stad kan het op dezelfde dag tot 8°C warmer zijn dan erbuiten. Dat heeft kwalijke gevolgen voor onze gezondheid. "Open ruimte in het buitengebied is cruciaal om dat stedelijke hitte-eilandeffect te temperen", zegt Jeroen De Waegemaeker van het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO).

4 BESCHERMEN TEGEN OVERSTROMINGEN

Meer en extremere overstromingen, dat wordt voorspeld als de klimaatopwarming zich doorzet. In Wingene, Oostkamp en Zedelgem pakken de VLM en de provincie West-Vlaanderen de overstromingsproblematiek samen met de lokale landbouwers aan.

Het aantal problematische overstromingen is sinds 1970 opmerkelijk gestegen, zowel wereldwijd als in België. Dat schrijft de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) in haar Klimaatrapport 2015. Ook in de toekomst blijft ons land kwetsbaar voor overstromingen door het stijgende zeeniveau.

Liesbeth Gellinck van de VLM: "In het verleden legde de provincie West-Vlaanderen al spaarbekkens aan. Die moeten het overtollige water uit lokale rivieren opvangen, maar de vraag is of de capaciteit toereikend zal blijven. Door de klimaatopwarming worden de regenbuien steeds heviger. Alle klimaatmodellen voorspellen meer en extremere over-

stromingen. We kunnen niet altijd maar meer en grotere waterbekkens bouwen. Daarom zochten we een manier om de waterberging te verzoenen met de versterking van de natuur en de economische ontwikkeling."

In Wingene, Oostkamp en Zedelgem nemen de VLM en de provincie West-Vlaanderen samen met de lokale landbouwers het heft in handen. In Zedelgem legt een plaatselijke landbouwer op zijn terrein een spaarbekken en twee poelen aan. Die moeten het water bergen als de Mouwbeek overstroomt. In droge periodes gebruikt hij het water om zijn velden en akkers te beregenen. De landbouwer krijgt tot 70 procent subsidie

voor de aanleg van de spaarbekkens. Die komen ook de natuur ten goede, want in de poelen voelen amfibieën zich thuis. Een werkgroep met mensen van Inagro, de gemeenten, de VLM en de provincie buigt zich verder over de problematiek en zoekt nieuwe manieren om water op het platteland te bergen en overstromingen te voorkomen.

De klimaatopwarming zal de temperatuur de komende decennia doen stijgen. Omdat het in steden 's nachts minder afkoelt, zullen problemen met hittestress daar het snelst merkbaar zijn. Vooral jonge kinderen en ouderen zijn gevoelig voor hittegebonden ziektes zoals krampen, flauwtes en beroertes.

Jeroen De Waegemaeker van het ILVO doet onderzoek naar klimaatadaptatie en ruimtelijke ordening. "Om de voorziene temperatuurstijging draaglijker te maken, moeten we de stad en de stadsrand slim inrichten. Ontwerpers houden best rekening met uiteenlopende factoren: de windrichting, de gebruikte materialen, de oriëntatie van een gebouw, de integratie van groen en water ... Tegelijk moeten we de buitengebieden openhouden."

Buitengebieden in en aan de rand van een stad zijn cruciaal om het hitte-ei-

landeffect te helpen indijken. Jeroen De Waegemaeker: "Door de groene en blauwe uitlopers te laten doorlopen tot in het stadsweefsel, zorgen ze voor afkoeling. Daarvoor zijn grote aaneengesloten gebieden open ruimte nodig. Ook de landbouw kan daarin een rol spelen. In de Woluwevallei aan de oostrand van Brussel investeert de VLM in een openruimtenetwerk: open ruimtes verbinden en ontsluiten voor fietsers en

wandelaars, ingebuisde beken opnieuw openmaken, langs de waterlopen groene buffers inrichten waar ook recreanten welkom zijn.

In dat inrichtingsplan krijgt de open ruimte meerdere functies: wateroverlast bestrijden, natuur- en landschapsbeleving, ecologische en landschappelijke infrastructuur aanbieden. In het kleine Vlaanderen is die multifunctionaliteit onvermijdelijk."

VOGELTELWEEKEND 16 EN 17 JANUARI 2016

VOGELTELLINGEN HELPEN NATUURBEHEERDERS ÉCHT VOORUIT

Elke winter houdt Natuurpunt in Vlaanderen een grote tuinvogeltelling. Deelnemers tellen de vogels in hun tuin en geven de resultaten door op www.vogelweekend.be. “Zo’n telling door een groot publiek levert een schat aan informatie op over de soorten en aantallen vogels in onze tuinen”, zegt Hendrik Moeremans van Natuurpunt. “Bovendien stimuleren we mensen om vogels in de koudste maanden van het jaar te voederen.”

De grote tuinvogeltelling van Natuurpunt is al aan haar twaalfde editie toe. Sinds 2014 bestaat er ook een luik voor scholen, die samen met hun leerlingen schoolpleinvogels kunnen tellen. In januari 2015 namen bijna 22.000 tellers in 14.583 tuinen deel aan de actie. Ook 148 scholen deden mee. Samen telden zij bijna een half miljoen mussen, vinken en andere vogels. “Vogels tellen zit in de lift, en daar kunnen we alleen maar blij om zijn”, zegt Hendrik Moeremans. “Zonder al die vrijwilligers zouden we nooit zoveel cijfermateriaal kunnen verzamelen. De jaarlijkse acties geven ons een beter beeld van de soorten en aantallen vogels in Vlaanderen.”

Kleine vogels

Tijdens de telling van januari 2015 doken in elke tuin gemiddeld 32 vogels op. De huismus was het vaakst te zien, gevolgd door de koolmees en de vink. “Onze tuinen trekken overwegend kleinere vogelsoorten aan”, weet Hendrik Moeremans. “Op speelplaatsen ziet het plaatje er anders uit: daar troffen we begin dit jaar vooral kauwen, kraaien en merels aan. Kauwen zijn alleseters en niet bang van mensen. Zij voelen zich in een school goed thuis.”

Tips & tricks

Het volgende Grote Vogelweekend van Natuurpunt vindt plaats op 16 en 17 januari. Wie wil meedoen, vindt op www.vogelweekend.be het standaardformulier om vogels te tellen. Op de website staan ook tips voor een vogelvriendelijke tuin, foto's van de meest voorkomende vogelsoorten in Vlaanderen, voedertips, tips om vogels tegen katten te beschermen ... Neem zeker een kijkje!

WAARVOOR WORDEN DE CIJFERS GEBRUIKT?

Vogels tellen, als het gebeurt volgens vaste regels, levert objectieve cijfers op over de aantallen vogels in Vlaanderen en de plaatsen waar ze leven. Dat feitenmateriaal is onder meer nuttig om:

- de Rode Lijst met bedreigde soorten te actualiseren;
- gebieden aan te wijzen die (extra) bescherming nodig hebben;
- de populatiegrootte van soorten te bepalen;
- argumenten cijfermatig te onderbouwen;
- wetenschappelijk onderzoek te staven.

HOE GAAT HET MET DE HUISMUS?

Veel mensen vragen zich af hoe het gesteld is met de huismus. Het ene moment lijkt het vogeltje bijna verdwenen, wat later zie je een hele zwerm tussen de struiken. De tellingen van de laatste vijf jaar tonen aan dat de huismus best een steuntje in de rug kan gebruiken. Nochtans werden er begin 2015 in heel Vlaanderen nog 52.376 huismussen geteld: daarmee kaapte het kleine vogeltje de eerste plaats weg op de lijst van meest getelde vogels. Uit verdere analyse bleek evenwel dat de huismus slechts in 52 procent van de deelnemende tuinen werd gespot. Huismussen zijn sociale dieren die graag in groep foerageren: je treft dus vaak grotere aantallen tegelijk aan, maar dat betekent niet dat de soort ook wijdverspreid is. Als we de cijfers vanuit die invalshoek bekijken, staat niet de mus maar de merel op nummer 1. Tijdens de vogeltelling van begin 2015 werd de merel in 94 procent van de Vlaamse tuinen gezien.

VLM ONDERSTEUNT EERSTE OPENRUIMTECONGRES

Reserveer alvast 17 en 18 maart 2016 in je agenda voor het congres 'Open ruimte, open blik'. Met die bijeenkomst wil de Vereniging voor Ruimtelijke Planning (VRP) het belang van open ruimte in de verf zetten, en de structurerende kracht ervan benadrukken. De VLM is een van de partners die het evenement mogelijk maken.

De mogelijkheden van open ruimte voor ruimtelijke ontwikkeling worden toegelicht door verrassende keynotesprekers: Johan Braeckman (UGent), Seppe De Blust (nvdr.be), Julia Czerniak (Syracuse University, NY), Jonathan Holslag (VUB) en Dirk Sijmons (TU Delft). Ze reflecteren over de psychologische werking van de open ruimte in onze samenleving,

over de structurerende mogelijkheden in onze economie, over kringlopen en over het maatschappelijk engagement in de 'dunbevolkte' open ruimte. Die reflecties, aangevuld met ingezonden, creatieve intermezzo's moeten het debat tussen de deelnemers aan het voorjaarscongres inspireren. Het zal veelkleurig discussiemateriaal opleveren waarmee anderen – zowel stakeholders als beleidsmakers – tijdens de komende jaren van de structurerende werking van open ruimte kunnen worden overtuigd.

Meer info en inschrijvingen:
www.vrp.be/mod_calendar/congres-open-ruimte

Brussel, 17-18 maart 2016